

Jan Bielecki

Cechy temperamentu według koncepcji Guilforda i Strelaua a wybór kierunku studiów

Studia Philosophiae Christianae 19/1, 25-42

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN BIELECKI

CECHY TEMPERAMENTU WG KONCEPCJI GUILFORDA I STRELAUA A WYBÓR KIERUNKU STUDIÓW

1. Wprowadzenie, 2. Cechy temperamentu w ujęciu J. P. Guilforda-W. S. Zimmermana a wybór kierunku studiów, 3. Cechy temperamentu wg Strelaua a wybór kierunku studiów, 4. Wnioski ogólne.

1. WPROWADZENIE

Wybór kierunku studiów był przedmiotem badań wielu psychologów tak polskich, jak i zagranicznych. W zakresie tym szczególnie interesowano się niektórymi czynnikami decydującymi o wyborze kierunku studiów, a raczej szukano determinant decydujących o wyborze konkretnego zawodu. Badano wpływ nacisków środowiska społecznego i rodzinnego, badano prestiż zawodu wybranego przez studentów i uczniów szkół zawodowych, zainteresowania uczniów oraz „dziedziczenie” zawodu po rodzicach.

Mniej uwagi zwracano na związek cech osobowości z wyborem obranego zawodu i kierunku studiów. Dlatego w niniejszym artykule zostanie podjęta próba analizy cech temperamentu i wyboru kierunku studiów. Interesować nas będą cechy temperamentu w ujęciu Guilforda i Strelaua jako determinanty wyboru kierunku teologicznego, humanistycznego, ścisłego i przyrodniczego. Chodzi o to, czy młodzież wybierająca studia teologiczne, różni się pod względem cech temperamentu od młodzieży wybierającej studia humanistyczne, ścisłe i przyrodnicze.

Większość autorów zajmujących się problematyką wyboru zawodu i kierunku studiów jest zdania, że jest on determinowany naciskami środowiska społecznego, zainteresowaniami, uzdolnieniami i prestiżem danego zawodu.

Zagadnieniem wpływu środowiska społecznego na wybór kierunku studiów zajmuje się w Polsce m.in. A. Zawadzka. W latach 1964/65 i 1965/66 przebadła 260 studentów I roku filologii polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego i kontrolnie 277

uczniów kl. XI liceów ogólnokształcących. Powyższe badania pozwoliły stwierdzić, że wybór studiów i zawodu warunkowany był zainteresowaniami. Wpływ rodziców był znikomy, a rady ojca lub matki pomogły tylko do wyboru konkretnej decyzji takiego czy innego zawodu lub kierunku studiów. Duży wpływ na podjęcie decyzji mieli nauczyciele (42,7%). Pewną rolę w tym względzie odegrały spodziewane korzyści materialne bądź to w formie niezłych zarobków, bądź w formie zmniejszonej ilości godzin pracy. (A. Zawadzka, 1967, s. 108—110).

Zagadnieniem motywacji jako czynnikiem warunkującym wybór kierunku studiów zajmuje się Zofia Ludkiewicz. Zakład Nauczania i Wychowania Politechniki Warszawskiej przeprowadził badania w latach 1965/66. Badania objęły 1250 osób. Wyniki badań wskazują, że są to studenci o wysokim stopniu świadomej pozytywnej motywacji wyboru konkretnego zawodu i znajomości specyfiki obranej dziedziny wiedzy. 75% studentów I roku Politechniki stwierdza, że ich ulubionymi przedmiotami w szkole średniej były matematyka i fizyka. Na podstawie przeprowadzonych badań wynika, że istnieje wielka zbieżność ocen dobrych i bardzo dobrych z zamiłowaniem do danego przedmiotu, a zamiłowania idą w parze ze zdolnościami. Na wydziałach uznawanych za trudne i na które bardzo trudno jest się dostać, większy odsetek osób studiuje z zamiłowania i reprezentują one wysoki poziom motywacji wyboru danego kierunku studiów.

We Francji problematyką wyboru kierunku studiów zajmował się m.in. Romier, który przebadał 660 chłopców i dziewcząt w wieku 12—17 lat. Na podstawie tych badań doszedł do wniosku, że tak chłopcy jak i dziewczęta mają trudności z wyjaśnieniem motywów swego wyboru i wyjściem poza odpowiedzi typu „to mi się podoba” lub „to mi się nie podoba”.

Romier dzieli motywy podawane przez badanych na trzy grupy: motywy osobiste, związane ze środowiskiem i związane z samym zawodem. (Romier P. 1950, s. 129—141, 163—172).

Problematyką wpływu zainteresowań na wybór kierunku studiów zajmował się m.in. Andrzej Borucki. W latach 1955/56 przeprowadził badania młodzieży w łódzkich szkołach ogólnokształcących, która po uzyskaniu matury nie dostała się na studia wyższe. Przebadał 196 osób, które pomimo niezdanego egzaminu wstępnego zdecydowały się na studia w roku następnym, a nawet w dalszej perspektywie. Wpływ zainteresowań przedmiotami szkolnymi występuje u 121 osób, u ucz-

niów, którzy wykazali się w szkole zainteresowaniem takich przedmiotów jak: język polski i historia. W większości przypadków chcą się dostać na studia uniwersyteckie na te same kierunki.

Powyższe badania pozwalają stwierdzić, że istnieje zbieżność pomiędzy zainteresowaniami a wyborem kierunku studiów. Wyniki te potwierdza również fakt, że nawet nieudana próba dostania się na określone studia w przeważającej liczbie wypadków nie powodowała zmiany raz podjętej decyzji. (A. Borucki, 1958, s. 47—54).

Role niektórych czynników osobowościowych zaczęto uważać dopiero wtedy, gdy przekonano się, że zdolności intelektualne nie są jedynymi czynnikami decydującymi o powodzeniu w studiach. J. Kokosh przeprowadził badania dotyczące relacji między wynikami w studiach a profilem MMPI. Porównywał on cztery grupy studentów z różnych wydziałów w celu sprawdzenia tezy, iż cechy osobowości determinują wybór kierunku studiów. (J. Kokosh, 1969, s. 883—893).

Szerokie badania nad wpływem ekstrawersji oraz neurotyzmu na przebieg studiów prowadził J.A. Wankowski. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdził, że studenci różnych kierunków różnią się pod względem natężenia neurotyzmu. Najbardziej neurotyczni są studenci nauk humanistycznych, historii, filologii i nauk społecznych. Najbardziej zrównoważeni są studenci nauk przyrodniczych, medycyny, nauk technicznych i matematyki.

G.F. Madaus i R.S. O'Hara przeprowadzili badania na 979 chłopcach amerykańskich kończących szkołę średnią, celem sprawdzenia, czym różnią się wybierający stan kapłański od chłopców wybierających inne zawody. Wyniki badań wskazują, że najbardziej i najlepiej różnicującym czynnikiem były zainteresowania. (G.F. Madaus, R.S. O'Hara, 1967, s. 41—51).

R.J. Menges i J.E. Dittes stwierdzają na podstawie analizy własnych badań, że istnieją różnice osobowościowe pomiędzy wybierającymi kapłaństwo a wybierającymi inne zawody. Problematyką psychologii powołania zajmował się A.E. Godin, który przeprowadził wnikliwe badania w latach 1960—1974 dotyczące różnic osobowościowych kandydatów do kapłaństwa w porównaniu z rówieśnikami wybierającymi inne zawody. Badania testowe nie wykazały wielkich różnic osobowościowych niektórych cech mierzonych testem MMPI. W teście tym kandydaci do kapłaństwa różnili się tylko w zakresie trzech skal: w tendencji do pokazania się w lepszym

światle i ukrywaniu swoich wad, w skłonności psychastenicznej oraz w większej tendencji do reagowania depresją w sytuacjach trudnych. (A. Godin, 1975, s. 116).

Badania G.F. Madausa i R.S. O'Hara przeprowadzone całą baterią testów na grupie 979 chłopców amerykańskich kończących szkołę średnią nie są zgodne z badaniami A. Godina. Z badań G.F. Madausa i R.S. O'Hary wynika, że wybierający teologię różnili się w cechach osobowości w stopniu statystycznie istotnym od ośmiu innych grup zawodowych. Różnice dotyczyły postaw wartościujących, potrzeb oraz zainteresowań. (G.F. Madaus, R.S. O'Hara, 1967, s. 51—51).

Ten pobieżny przegląd badań psychologicznych dotyczących interesującego nas zagadnienia wskazuje, że brak jest badań z dziedziny psychologii osobowości dotyczących ewentualnych różnic cech temperamentu studentów wybierających różne kierunki studiów. Dlatego przedmiotem badań w tym artykule jest 10 cech temperamentu wg koncepcji J.P. Guilforda i 3 dyspozycje — czynniki wg koncepcji J.P. Pawłowa.

Temperament w ujęciu J.P. Guilforda badano kwestionariuszem J.P. Guilforda i W.S. Zimmermana w tłumaczeniu B. Gryglewskiej, a temperament w ujęciu J.P. Pawłowa kwestionariuszem opracowanym przez J. Strelaua.

Materiałem badań jest grupa 362 studentów — mężczyzn w wieku 19—21 lat studiujących na dwóch pierwszych latach studiów kierunku przyrodniczego, ścisłego, humanistycznego i teologicznego w następujących uczelniach: Akademia Medyczna w Poznaniu, Politechnika Warszawska, Akademia Medyczna w Białymstoku, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Prawa Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, Wyższe Seminarium Duchowne w Obrze, Łomży i w Pelplinie.

Podjmując badania temperamentu różnych grup studentów zakładam, że ewentualne różnice statystycznie istotne na poziomie przynajmniej 0,05, jakie wystąpią między grupami młodzieży wybierającej różne kierunki studiów, będą argumentem statystycznym za tym, że cechy te warunkują w jakiej mierze wybór kierunku studiów.

2. CECHY TEMPERAMENTU W UJĘCIU J. P. GUILFORDA — W. S. ZIMMERMANA

J.P. Guilford określa temperament jako jeden z elementów struktury osobowości i rozumie przez temperament zbiór cech lub dyspozycji, które warunkują sposób reagowania jednostki

w różnych obszarach zachowania. Jest to sposób, w jaki jednostka realizuje i wyraża swoje dążenie, realizuje cele życiowe, uruchamia własne uzdolnienia (Guilford, 1959, s. 407, 409).

Grupy cech temperamentalnych wyróżnił Guilford w oparciu o analizę czynnikową różnych metod. Analizował objawy wyróżnionych przez siebie cech temperamentu rozpoczynając od cech warunkujących się w różnych reakcjach zachowania (reakcje ogólne), w reakcjach emocjonalnych oraz społecznych.

Sposoby reagowania jednostki albo wymiary temperamentu	Obszary zachowania uwarunkowane przez temperament		
	reakcje ogólne	reakcje emocjonalne	reakcje społeczne
pozytywny negatywny	pewność siebie — poczucie niższości	pogoda — depresja	dominowanie — bojaźliwość
reaktywny niereaktywny	czujność — nieuwaga	niedojrzałość — dojrzałość	uspołecznienie — samowystarczalność
aktywny bierny	impulsywność — rozwaga	nerwowość — opanowanie	społeczne inicjatywy — bierność
kontrolowany niekontrolowany	powściągliwość — brak powściągu	stabilizacja — dyspozycje do reakcji cyklotymicznych	przyjacielskość — wrogość
obiektywny nieobiektywny	obiektywizm — nadwrażliwość	zakłopotanie — swoboda towarzyska	tolerancja — nastawienie krytyczne

(Guilford, 1959, s. 409)

Kwestionariusz Guilforda-Zimmermana, którym posłużono się do badania temperamentu, pozwala na ujęcie następujących cech:

- G — Ogólna aktywność — General activity
 R — Powściągliwość — Restraint
 A — Dominacja, Górowanie — Ascendance
 S — Towarzyskość — Sociability
 E — Stałość, Zrównoważenie emocji — Emotional
 O — Obiektywność — Objectivity
 F — Przyjacielskość, Życzliwość — Friendliness
 T — Refleksyjność — Toughiffulness
 P — Tolerancja, Stosunek do ludzi — Personal Relations
 M — Męskość, Kobiecość — Masculinity

kiego.

„Analiza Temperamentów — Guilforda-Zimmermana” u-
 względnia następujące wymiary osobowości w ujęciu W. Samoc-

1. Ogólna aktywność — General activity (G)

Biegun +	Biegun —
Duża energia, ruch- liwość szybkie tem- po działania, entu- zjizm w działaniu	Męczliwość, częste przerwy w działaniu, powolność, mała ruchliwość

2. Powściągliwość — Restraint (R)

Rozwaga w działa- niu, zainteresowanie sprawami poważny- mi, wytrwałość, silna samokontrola	Działanie beztroskie, lekkomyślne, impul- sywne, poszukiwanie zewnętrznych stymu- latorów
---	---

3. Dominacja — Ascendance (A)

Nastawienie obron- ne, tendencja do przewodzenia innym, łatwość wypowiedza- nia się publicznie, przekonywania in- nych, skłonność do mystyfikacji, podejrz- liwość	Skłonność do podpo- rządkowywania się innym, unikanie sy- tuacji zmuszającej do wypowiadania się na forum prywatnym lub publicznym, brak podejrzliwości
--	--

4. Towarzyskość — Sociability (S)

Lubi mieć wielu ko- legów i przyjaciół,	Posiada niewielu ko- legów i przyjaciół,
--	---

lubi nawiązywać rozmowy i bierze chętnie udział w zebraniach towarzyskich

nie lubi uczestniczyć w rozmowach, unika kontaktów towarzyskich, przejawia w nich nieśmiałość

5. Zrównoważenie emocji — Emotional (E)

Stołość nastrojów, zainteresowań i energii, optymizm, „pogoda ducha”, opanowanie, poczucie zdrowia

Zmienność nastrojów, zainteresowań i energii, pesymizm, „zasepienie”, perseweracja myśli i nastrojów, skłonności marzycielskie, pobudliwość, brak poczucia zdrowia, skłonność do zmartwień, poczucie winy.

6. Obiektywność — Objectivity (O)

Brak wrażliwości, „gruboskórność”.

Nadmierna wrażliwość, egoizm, przesadne zainteresowanie sobą, podejrzliwość, wrogość wobec innych, poczucie prześladowania, częste kłopoty

7. Życzliwość — Friendliness (F)

Tolerowanie wrogich zachowań ze strony innych, podporządkowywanie się innym, szacunek wobec autorytetów

Wojowniczość, wrogość, zachowywanie w pamięci uraz, pragnienie dominowania nad innymi, niechęć do podporządkowywania się innym, brak poszanowania innych.

8. Refleksyjność — Toughiffulness (T)

Skłonność do zastanawiania się, docie-

Zainteresowanie aktywnością zewnętrzną

kliwość, skłonność do wnikliwego obserwowania innych i samego siebie, wytrwałość w pracy umysłowej

na, brak umiejętności skoncentrowania się na pracy umysłowej

9. Stosunek do ludzi — Personal relations (P)

Tolerancja wobec innych ludzi, poszanowanie istniejących instytucji społecznych

Krytykowanie innych bez uzasadnionych przyczyn, niechętny stosunek do istniejących instytucji społecznych, podejrzliwość. litowanie się nad samym sobą

10. Męskość — Masculinity (M)

Zainteresowanie typowo męską aktywnością, odwaga, opamięnanie emocji, brak zainteresowania sprawami ubioru i mody.

Zainteresowania aktywnością typowo kobiecą, skłonność do okazywania innym sympatii, łatwość wyrażania uczuć, zainteresowanie sprawami mody i ubioru.

(Sanocki W. 1976, s. 198—199)

Analiza statystyczna w naszym przypadku będzie sprowadzała się do odpowiedzi na pytanie: czy młodzież wybierająca studia teologiczne różni się od młodzieży męskiej wybierająca studia ścisłe, przyrodnicze i humanistyczne, pod względem cech temperamentu badanych Kwestionariuszem Guilforda-Zimmermana. Aby odpowiedzieć na to pytanie obliczono istotność różnic między średnimi wynikami badań temperamentu Kwestionariusza Guilforda-Zimmermana wymienionych wyżej trzech grup studentów.

Dane statystyczne przedstawiono w tabelach nr 1, 2, 3.

Uzyskane wyniki wskazują, że studenci teologii nie różnią się w sposób istotny statystycznie pod względem cech temperamentu od studentów wybierających kierunek przyrodniczy.

kierunek:	teologiczny			przyrodniczy			t	p.i.
	N	\bar{x}	S	N	\bar{x}	S		
nazwa cechy temperamentu								
Ogólna aktywność	85	34,000	9,932	83	36,434	9,836	1,596	n.i.
Powściągliwość	85	32,553	8,220	83	34,854	7,548	1,894	n.i.
Górowanie	85	25,012	8,297	83	24,289	9,269	0,533	n.i.
Towarzystwość	85	31,859	10,903	83	33,229	11,994	0,775	n.i.
Stołość emocjonalna	85	30,188	10,466	83	28,976	9,793	0,774	n.i.
Obiektywność	85	27,141	9,987	83	29,277	9,154	1,444	n.i.
Przyjacielskość	85	25,565	10,266	83	25,217	8,591	0,238	n.i.
Refleksyjność	85	41,094	9,469	83	41,590	8,668	0,354	n.i.
Tolerancja	85	23,176	8,105	83	23,277	7,625	0,083	n.i.
Męskość — Kobiecość	85	24,598	7,093	83	26,398	9,660	1,379	n.i.

Tabela nr 1

przedstawia wyniki badań uzyskanych w teście „Analiza Temperamentu” Guilforda-Zimmermana, przez studentów kierunku teologicznego i przyrodniczego.

N = liczebność badanej grupy

\bar{x} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

t = istotność różnic badana testem t Studenta między średnimi wynikami badań

p.i. = poziom istotności

kierunek:	teologiczny			ścisły				
nazwa cechy temperamentu	N	\bar{x}	S	N	\bar{x}	S	t	p.i.
Ogólna aktywność	85	34,000	9,932	85	34,082	9,212	0,038	n.i.
Powściągliwość	85	32,553	8,220	85	30,800	9,315	0,781	n.i.
Górowanie	85	26,012	8,297	85	27,271		1,609	n.i.
Towarzystwość	85	31,859	10,903	85	30,471	11,673	0,801	n.i.
Stołość emocjonalna	85	30,188	10,466	85	24,847	11,119	3,225	0,01
Obiektywność	85	27,141	9,987	85	26,259	8,897	0,608	n.i.
Przyjacielskość	85	25,565	10,266	85	22,682	9,985	1,856	n.i.
Refleksyjność	85	41,094	9,469	85	42,459	8,658	0,981	n.i.
Tolerancja	85	23,176	8,105	85	22,341	7,370	0,703	n.i.
Męskość — Kobiecość	85	24,598	7,093	85	29,635	7,913	4,369	0,001

Tabela nr 2

przedstawia wyniki badań uzyskanych w teście „Analiza Temperamentu” Guilforda-Zimmermana przez studentów kierunku teologicznego i ścisłego.

N = liczebność badanej grupy

\bar{x} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

t = istotność różnic badana testem t Studenta między średnimi wynikami badań

p.i. = poziom istotności

kierunek:	teologiczny			humanistyczny				
nazwa cechy temperamentu	N	\bar{x}	S	N	\bar{x}	S	t	p.i.
Ogólna aktywność	85	34,000	9,932	83	34,542	8,853	0,373	n.i.
Powściągliwość	85	32,553	8,220	83	27,554	9,248	2,753	0,01
Górowanie	85	25,012	8,297	83	18,120	8,568	2,389	0,01
Towarzyskość	85	31,859	10,903	83	34,396	9,773	1,587	n.i.
Stołość emocjonalna	85	30,188	10,466	83	28,723	12,450	0,826	n.i.
Obiektywność	85	27,141	9,987	83	28,145	11,579	0,602	n.i.
Przyjacielskość	85	25,565	10,266	83	19,566	8,490	4,123	0,001
Refleksyjność	85	41,094	9,469	83	30,723	8,432	0,991	n.i.
Tolerancja	85	23,176	8,105	83	19,518	7,717	2,986	0,01
Męskość — Kobiecość	85	24,598	7,093	83	27,373	8,529	2,295	0,01

Tabela nr 3

przedstawia wyniki badań uzyskanych w teście „Analiza Temperamentu” Guilforda-Zimmermana, przez studentów kierunku teologicznego i humanistycznego

N = liczebność badanej grupy

\bar{x} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

t = istotność różnic badana testem t Studenta między średnimi wynikami badań

p.i. = poziom istotności

Różnią się natomiast od studentów wybierających kierunek ścisły tj. fizykę, matematykę — nasileniem cechy temperamentu określanej jako stałość emocjonalna (E).

Nasilenie tej cechy jest w grupie studentów teologii znacznie wyższe i średnie wyniki obu grup różnią się na poziomie 0,01, przy t wynoszącym 3,225.

Młodzież wybierająca studia teologiczne różni się także pod względem nasilenia 5 cech temperamentu od młodzieży wybierającej studia humanistyczne, tj. historię, prawo, polonistykę.

Młodzież wybierająca studia teologiczne ma większe nasilenie cechy określonej jako powściągliwość, gdzie $t = 2,753$ i jest istotne statystycznie na poziomie 0,01. W grupie tej występuje mniejsze nasilenie cechy określanej jako dominowanie lub górowanie. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,01, przy $t = 2,389$.

Największe różnice wystąpiły w nasileniu cechy temperamentu określanej jako przyjacielskość. Młodzież wybierająca studia teologiczne ma znacznie większe nasilenie tej cechy. Jest to różnica statystycznie istotna na poziomie 0,001, przy $t = 4,123$.

Występuje też w grupie studentów teologii większe nasilenie cechy określanej jako pozytywne nastawienie do ludzi i mniejsze nasilenie cechy temperamentu określanej jako męskość. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,01, przy $t = 2,986$ i 2,295.

3. CECHY TEMPERAMENTU W UJĘCIU STRELAUA A WYBÓR KIERUNKU STUDIÓW

Pawłow, a za nim większość zwolenników jego koncepcji temperamentu, w tym także J. Strelau, (który skonstruował kwestionariusz do badania cech temperamentu), określają temperament jako psychiczny przejaw typu układu nerwowego. Typ układu nerwowego jest pojęciem, którym operuje fizjolog, psycholog natomiast posługuje się pojęciem temperament. Są to dwa aspekty tego samego zjawiska, z jednej strony rozpatrywanego z punktu widzenia procesów fizjologicznych, a z drugiej strony z punktu widzenia zachowania się.

Kwestionariusz do badania temperamentu w ujęciu Strelaua bada trzy dyspozycje:

- siłę procesu pobudzenia
- siłę procesu hamowania
- siłę procesów nerwowych.

Przez temperament rozumie Strelau zespół formalnych, biologicznie uwarunkowanych i względnie stałych cech zachowania, mianowicie: siłę, (wielkość) i czas (szybkość) reagowania. (Strelau, 1974, s. 33).

Charakterystyka trzech podstawowych dyspozycji temperamentu jest następująca:

Siła procesu pobudzenia — P

Jednostka o przewadze siły procesu pobudzenia charakteryzuje się tym, że nawet po krótkim odpoczynku czuje się dobrze i jest zdolna do dalszej pracy, potrafi pracować nawet w warunkach niesprzyjających, pracując zapomina o zmęczeniu, lubi pracę wymagającą wysiłku umysłowego, nie załamuje się w ciężkich chwilach, chętnie podejmuje się odpowiedzialnych funkcji w grupie, jest odporna na doznane porażki, chętnie zabiera głos na zebraniach, może dobrze pracować tak w dzień, jak i w nocy, hałas nie przeszkadza jej w pracy, umie się zdobyć na wielkie poświęcenie np. gdyby było trzeba ratować tonącego człowieka, lubi zajęcia wymagające dużego wysiłku, potrafi przez długi czas być skoncentrowana, umie normalnie pracować nawet, gdy jest niewyspana, potrafi być bardzo samodzielna w trudnych sytuacjach życiowych, zachowuje się swobodnie w nieznanym towarzystwie, w razie jakiegoś wypadku bierze inicjatywę w swoje ręce, gdy trzeba, poddaje się bolesnym zabiegom lekarskim, w nagłych wypadkach spieszy z pomocą innym, lubi zajęcia wymagające energicznych ruchów, uważa siebie za człowieka odważnego, lubi występować publicznie, nie rezygnuje ze swoich planów nawet wtedy, gdy napotyka na różne przeszkody.

Siła procesu hamowania — H

Osoba, u której występuje wyraźna przewaga hamowania nad pobudzeniem, odznacza się tym, że potrafi powstrzymać się od wykonywania jakiegoś zadania, dopóki nie otrzyma wyraźnego polecenia, w dyskusji powstrzymuje się od nierzeczowych emocjonalnych argumentów, umie cierpliwie czekać, potrafi zachować dyskrecję, umie cierpliwie wyjaśniać problemy, łatwo hamuje swoją złość, potrafi zachować spokój i równowagę ducha, gdy czeka na ważną decyzję, umie przerwać pracę nawet wtedy, gdy jest bardzo zajęta, we współpracy dostosowuje się do drugiej osoby, przed zrobieniem czegoś ważnego zawsze się zastanawia, potrafi się opanować w trudnych sytuacjach, gdy tego wymaga sprawa, potrafi po-

wstrzymać się od mówienia prawdy w oczy, umie opanować swoje zdenerwowanie np. przed egzaminem, przestrzega nakazów w miejscach publicznych, potrafi spokojnie dokończyć pracę, gdy wie, że ktoś się bawi lub czeka na nią, jest cierpliwa, potrafi spokojnie czekać (np. w kolejce), potrafi rzeczowo argumentować w czasie burzliwej dyskusji, umie panować nad swoją mimiką i trudno ją jest wyprowadzić z równowagi.

Ruchliwość procesów nerwowych — R

Jednostki odznaczające się wielką ruchliwością charakteryzują się tym, że łatwo nawiązują kontakty z innymi ludźmi, chętnie wracają do przerwanej pracy (np. po urlopie), szybko zasypiają o różnych porach dnia i nocy, potrafią dostosować się do stylu bycia w grupie, w której się znajdują, otoczenie ma wpływ na ich nastrój, na wszystko zawsze mają gotową odpowiedź, są dobrymi organizatorami, mają dobry refleks, w podróży szybko czytają książki beletrystyczne, bez trudności potrafią dostosować się do nowego środowiska, lubią zmia-

kierunek:	teologiczny			przyrodniczy				
	N	\bar{x}	S	N	\bar{x}	S	t	p.i.
Pobudzenie	90	54,500	12,810	81	58,519	13,448	2,000	0,05
Hamowanie	90	63,567	15,868	81	53,444	13,151	0,055	n.i.
Ruchliwość	90	52,256	11,706	81	57,123	14,066	2,468	0,05

Tabela nr 4 przedstawia dane statystyczne wyników badań uzyskanych w „Kwestionariuszu do badania temperamentu” J. Strelaua przez studentów kierunku teologicznego i przyrodniczego.

N = liczebność badanej grupy

\bar{x} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

t = istotność różnic między średnimi wynikami dwu grup

p.i. = poziom istotności,

ny i urozmaicenia, łatwo przestawiają się z jednej czynności na drugą, lubią pracę, która wymaga szybkich i energicznych ruchów, nieraz mówią tak szybko, że nie można ich zrozumieć, pod wpływem słusznych argumentów zmieniają swoje zdanie, bez większych trudności potrafią wykonywać kilka czynności równocześnie, dostosowują się do metod pracy innych osób, lubią zmieniać rodzaje zajęć, do pracy przystępują od razu i pracują intensywnie, na niespodziewane sytuacje reagują natychmiastowo, chętnie zmieniają miejsce zabaw i wypoczynku, lubią pracę wymagającą wielu rozmów z ludźmi — łatwo przechodzą od smutku do radości, nie przywiązują wagi do stałego miejsca pracy.

Ponieważ — jak to już wyżej wspomniano, interesuje nas głównie pytanie, czy młodzież wybierająca studia teologiczne różni się pod względem cech temperamentu od młodzieży wybierającej inne kierunki studiów, obliczyliśmy istotność różnic między wynikami badań Kwestionariuszem Strelaua trzech

Kierunek:	teologiczny			ścisły				
	N	\bar{x}	S	N	\bar{x}	S	t	p.i.
Pobudzenie	90	54,500	12,810	95	58,579	14,618	2,014	0,05
Hamowanie	90	63,567	15,868	95	58,021	16,277	2,336	0,05
Ruchliwość	90	52,256	11,706	95	53,484	14,142	0,642	n.i.

Tabela nr 5 przedstawia dane statystyczne wyników badań uzyskanych w „Kwestionariuszu do badania temperamentu” J. Strelaua przez studentów kierunku teologicznego i ścisłego.

N = liczebność badanej grupy

t = istotność różnic między średnimi wynikami dwu grup

\bar{x} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

p.i. = poziom istotności.

podstawowych dyspozycji temperamentu w ujęciu pawłowski: siły procesu pobudzenia, siły hamowania i ruchliwości procesów nerwowych. Dane statystyczne wyników tych badań i istotności różnic zawierają tabele nr 4, 5, 6:

Kierunek:	teologiczny			humanistyczny				
	N	\bar{x}	S	N	\bar{x}	S	t	
Pobudzenie	90	54,500	12,810	81	57,642	13,736	0,905	n.i.
Hamowanie	90*	63,567	15,868	81	55,395	16,326	3,315	n.i.
Ruchliwość	90	52,256	11,706	81	53,914	12,236	1,548	0,01

Tabela nr 6 przedstawia dane statystyczne wyników badań uzyskanych w „Kwestionariuszu do badania temperamentu” J. Strelaua przez studentów kierunku teologicznego humanistycznego.

N = liczebność badanej grupy

t = istotność różnic między średnimi wynikami dwu grup

\bar{x} = średnie arytmetyczne

S = odchylenie standardowe

pi = poziom istotności.

Z tablic tych wynika, że studenci kierunku teologicznego różnią się pod względem siły pobudzenia procesów nerwowych i ruchliwości od studentów kierunku przyrodniczego. Mają mniejszą siłę procesów pobudzenia oraz mniejsze nasilenie równowagi procesów nerwowych. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,05, przy $t = 2,00$ i $2,468$.

Porównując średnie wyniki badań studentów teologii ze studentami kierunku ścisłego stwierdzamy u teologów mniejsze nasilenie siły procesów pobudzenia, natomiast większą siłę procesów hamowania. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,05 przy $t = 2,014$ i $2,336$.

Porównanie wyników badań studentów teologii ze studentami kierunku humanistycznego wykazuje również większe nasilenie procesów hamowania zachodzących w korze mózgowej u studentów teologii. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,001, przy $t = 3,314$.

4. WNIOSKI OGÓLNE

1. Porównanie wyników badań temperamentu w ujęciu Guilforda-Zimmermana i w ujęciu Strelaua pozwala sądzić, że studenci kierunku teologicznego nie różnią się w wielkim stopniu pod względem cech temperamentu od studentów innych kierunków, tzn. kierunku przyrodniczego, ścisłego i humanistycznego. Jedynie jedna cecha temperamentu w ujęciu Guilforda-Zimmermana — stałość emocjonalna — zdaje się być bardziej specyficzna dla studentów teologii, gdyż różnią się oni od pozostałych grup studenckich większym nasileniem tej cechy w sposób statystycznie istotny. Oznaczałoby to, że studenci teologii patrzą optymistycznie w przyszłość, rzadziej wpadają w krańcowe nastroje, zachowują pogodę ducha, są pozytywnie nastawieni do życia, mają dobre samopoczucie i charakteryzują się stałością emocji, nastrojów i zainteresowań.

2. Porównanie wyników badań temperamentu wg koncepcji Pawłowa u studentów kierunku teologicznego i innych kierunków dostarcza argumentów statystycznych za tym, że studenci teologii ujawniają większe nasilenie dyspozycji określanej jako hamowanie procesów nerwowych. Różnią się nasileniem tej dyspozycji w sposób istotny statystycznie od pozostałych trzech grup studentów. Można więc sądzić, że charakterystyczne dla studentów kierunku teologicznego są zachowania takie jak: ciepłiwe czekanie na decyzję przełożonego i jego polecenia, powstrzymywanie się od argumentów emocjonalnych, zachowanie dyskrecji, spokój, zrównoważenie, panowanie nad sobą oraz zdolność do współpracy w grupie.

Wyniki badań przedstawione w niniejszym artykule i wnioski z nich wypływające zdają się mieć wartość przede wszystkim w dziedzinie dydaktyczno-pedagogicznej. Mogą być wykorzystane i służyć do kształtowania lepszej formacji duchowej, opartej na znajomości wrodzonych dyspozycji, jakimi są cechy temperamentu, oraz wynikające z tego sposoby reagowania i zachowania.

BIBLIOGRAFIA

Borucki, A.: — Wpływ zainteresowań młodzieży na wybór kierunku studiów, *Życie Szk. Wyz.*, Nr 12, s. 47—54.

Fosmire, F.R.: — Generality ad Some Academic Reputations, *Science*, t. 124, 1956.

Godin, A.: — Psychologie de la Vocation. Un bilan, *Le Supplement*, 1975, 113, s. 151, 236.

Guilford, J.P.: — Personality, Mc Graw-Hill, New York, 1956.

Kokosh, J.: MMPI Personality Characteristics a Physical and Social Science Students, *Psychol. Reports*, t. 24, 1969.

Madus, G.F. O'Hara, R.S.: — Priesthood was their Occupational Choice and Boyst Choising Eight Other Occupational Categories: *The Catolic Psychological Record*, 1967, 5, 41—51.

Romier, P.: — Les Gouts Professionnels, *Bulletin Inst. Nat. d' Orientation Professionnelle*, 1950, Nr 5—6, s. 129—141, 163—172.

Sanocki, W.: — Kwestionariusze osobowości w psychologii, PWN, Warszawa, 1976.

Strelau, J.: — Temperament i typ układu nerwowego, PWN, Warszawa, 1969 I, 1974 II.

Zawadzka, A.: — Wpływ środowiska społecznego na wybór kierunku studiów, *Życie Szk. Wyż.*, 1967, Nr 6—7, s. 108—116.

LES TRAITS DU TEMPÉRAMENT SELON GUILFORD ET STRELAU ET LES CHOIX DES ÉTUDES

Résumé

En cet article-ci je voudrais donner une réponse a la question suivante: des jeunes donnant leur option pour la faculté de théologie ressemblent-ils ou non — quant au tempérament — a ceux qui font leur choix parmi d'autres facultés?

On a examiné un groupe de 362 étudiants, agés de 19 a 21 ans. Il s'agit des facultés: des sciences, des lettres et de théologie.

Les expériences ont été faites selon deux méthodes: 1. méthode Guilford-Zimmerman, 2. méthode Strelau. Apres avoir étudié des résultats nous pouvons constater qu'en général il n'y a pas de difference du tempérament entre les étudiants de la théologie et ceux des autres facultés. Il n'y a qu'une caractéristique — il paraît — a distinguer les premiers, savoir la stabilité affective.

Les résultats obtenus selon la méthode Strelau affirmeraient que les étudiants de faculté de la théologie se font remarquer par la caractéristique définie comme ralentissement (freiwege) des fonctions nerveuses.